

Kitap Dünyasından:

"KİTAB-I DEDE KORKUT" DESTANININ ALMANCAYA YENİ TERCÜMESİ

Türkçe konuşan halkların tarihini, hayat tarzını, aile ve geçim düzenini, kendisine akseden, ölmez beşeri duyguları içinde barındıran "Dede Korkut" yeniden (bir daha) Alman diline, almancaya çevrilmiştir.

İlk defa H.F. Von Dits tarafından ilim alemine tanıtılmış bu destanın kökleri ve dalları geniş kapsamlı araştırmalara mevzu olduğundan, bu esere merak gün geçmiyor ki daha da artmasın. Sevindiricidir ki, asırlar boyu kendini geliştiren bu sanat incisi, tanınmış tercüman Hans Peter Ahmet She-mide tarafından yeniden Almanca'ya tercüme edilmiştir. A. Shemide'nin bu yeni tercümesi, "Dede Korkut'un dünya edebiyat hazinesinin incileri arasında kendisine layık bir yerde olduğunu ispatlıyor.

İster aile münasebetlerine göre, ister mertlik ve kahramanlık sahnelerine göre, isterse de zengin idrak ve tefekkürün mahsülü olmasıyla bu abide halkımızı dünya edebiyatı sahnesinde şerefle temsil ediyor. Kitabın çeşitli dillere tekrar tekrar çevrilmesi, o çevirilere yazılan geniş araştırmalar, bu destanın sırlarının şimdiye dek açılmamış sanatkarlık numunesi olduğunu ispatlıyor.

Yukarıda belirttiğimiz gibi son çeviriyi tanınmış doğu araştırmacısı A. Şmide yapmıştır. Tercüme 1975'te yayınlanmıştır. A.Şmide'yi 1975'te yayınlanmış "Azerbaycan Masalları"nın almancaya tercümecisi olarak da iyi tanıyoruz. Birinci cildi 1975, ikincisi 1977 yıllarında yayımlanan "Nagıl-lar" (Masallar), çok büyük dikkat ve itina ile almancaya çevrilmiştir. Halkımızın günlük dilinde kullandığı söz ve ifadeler, doğu halkları araştırmacısı (yani Şargşinas) tarafından büyük ustalıkla olduğu gibi verilmiştir.

Tercümeyle büyük bir mesuliyetle yanaşmış; bu yönden takdir edilecek A. Şmide, "Dede Korkut'u kendisine has sanatkarlığıyla edebi yönden dolu, anlam bakımından orijinale uygun, zevkliliğine göre de yüksek bir zevkle tertip olunmuş şekilde alman okuyucularına ulaştırmıştır. Bu muvaffakiyet yalnız geniş dünya görüşünün, derin bilginin ve kifayet kadar kalıplaşmış tercümanlık kabiliyeti sayesinde mümkün olur. Bu hayırlı ve zahmeti ile

Flora Davut Kızı MUSTAFAYEVA
Azerbaycan Devlet Ü.

Azeri Türkçesinden Aktaran:
Batır KUDAYGULUEV

tercüman, Azerbaycan edebiyatını alman okurlarına tanıtarak, edebi ilişkilerin daha da inkişaf ettirilmesine özel istekle yaklaşarak, halkımızın medeniyetini Avrupa'da tanıtmaya hiç bir şeyle ölçülemeyecek hizmet vermiştir.

Tercüme 272 sayfadan ibarettir. Kitabın 5. sayfasından 14. sayfasına kadar "Korkut" araştırmacı uzman, alim Adnan Binyazar'ın destan hakkındaki kayıtlar ve tercümana ait şahsi bilgiler veriliyor. A. Binyazar, bu tercümenin halklar arasındaki medeni ilişkilerin ilerlemesinde, Türk dilini konuşan halkların tanıtılmasında büyük ehemmiyet ve öneme sahip olduğunu vurguluyor. Edebiyatçı alim haklı olarak, Almanya'nın iktisadi inkişafında özel yeri ve hizmeti olan hem anavatanlarımız bu ilişkilerden habersizler, eğer Türk Medeniyeti bu ülkede layık olduğu gibi temsil edilseydi, ananevi olarak öz medeniyetine ve böylece başka halkların edebiyatına medeniyetine özel itina sarfeden Almanya gibi bir ülkede devletin içtimai hayatında, bu veya başka yönden iştirak eden insanlarımız hakkında yanlış fikir oluşmazdı diyor.

Daha sonra A. Binyazar yazıyor: "Ben tercümeyle özel bir yaklaşım göstererek sanıyorum ki, tercümesi yapılmış eser sayesinde insanlar, medeniyetleri vasıtası ile tanışmış olurlar. Bu sebeple de Azerbaycan Milli Akademisi gerçek azası ve doktoru A. Şmide ile bu sahadaki dostluğumuzdan dolayı kendimi mutlu görüyorum. Şmide her iki dili iyi bildiğinden, üstelik halkımızın medeniyetinin de her tarafını öğrenmiş olması dolayısı ile çevirirken eseri aynı medeniyetlerin abidesi gibi çevire-bilmiştir. Çok az kimse tanım ki, dili ve medeniyeti yaratmış insanları böyle layık olduğu yere yükseltsin veya onların hizmetini gerektiği gibi yapsın. Bu ise o hadde varır ki onunla sohbet ederken kendi medeniyetimiz hakkında malum olmayan malumatlara rast geliyoruz. Ben "Dede Korkut'u hem Azerbaycan dilini, hem Anadolu Türkçesini çok iyi bilen Şmide'nin Almanca'ya çevirdiğinden dolayı seviniyorum. Daha sonra A. Binyazar; Şmide'nin Azeri Masallarını, sevimli şairimiz Vahapzade'nin şiirlerini ve diğer eserlerini de Almanca'ya çevirdiğini vurguluyor.

Onun Azerbaycan edebiyatına vurgun olduğunu

yazıyor. Orhan Şaik dili ile iade edersek "Metni hala bazı özelliklerine göre bulmaca olan bu eseri tercüme edebilmek için geniş ufuk sahibi olmak şart", Aynı zamanda bu tercüme, Alman okurlarına, Alman milli servetine emek yardımı veren Türklerin medeniyet olarak da aynı seviyede olduğunu gösteriyor. Yunus Emre Sehiller'de, asırlar evvel demiştir: "Gel birbirimizle tanış olağ. Sevek ki, özümüzü de sevsinler."

Kitabın 15 ila 19. sayfaları arasında A. Şmide'nin tercümeyle yazdığı önsöz ve araştırmalar verilmiştir. Tercüme: "1815'te doğu araştırmacısı (Şergşünes) Dits tarafından metni filoloji, etnoloji ve edebiyatçı alimler için zengin kaynak olan, Türk Dilini konuşan halkların milli intihasında değerli hazine olan "Oğuz Taifelerinin dilinde Kitabı Dede Korkut'un aslı Dresden Kral Kütüphanesinde bulunmuştur.

Enteresandır ki, 1811 'de "Oğuzname" hakkında malumat veren Dits o aslı kendi şahsi eseri gibi takdim etmiş, Şark'a ait kitap fonunda 61 numara altında saklanıldığını bildirmiştir.

Daha sonra, 1815'te bu aslı yeniden araştırmaya başlar ve lekeli yerleri aydınlığa kavuşturmak için bu aslın hiç olmazsa bir nüshasını daha bulabilmek için arayışlar yaptığını ve onu Dresden Kral Kütüphanesinde bulduğunu yazıyor. (Anılar I. Cilt 1811, s. 157, II, cilt 1815 s. 408)

Biz Almanya'da Dits Kütüphanesi'nde "Dede Korkut'la ilgili araştırmalar yaparken, bu elyazısının Dits'in kendisinde de olduğu malum oldu. Malumatı kesinleştirmek için tanınmış folklorculara müracaat ettik. O elyazısının numüne için alınmış 1 nüshasını onların istifadesine verdik. Tanınmış alim Korkut'çu Ş. Cemşidov şahsen bu yazı ile ilgilendi. Çok yönlü tahlillerden sonra tasdikleri, demek elyazısı Dresden'de saklanılan süretten farklıydı. (İlim ve hayat dergisi 1987, s. 24-25).

Bu son malumata ehemmiyet vermeden saygıdeğer Korkut'çularımız halen Dits'in elyazısını Kral kütüphanesinden aldığını savunmaktadırlar.

Dits'in araştırma hakkında danıştığı mühterem Alman Şergşünesin de bu konuyu gözden kaçırmaması bizlerde üzüntü hissi uyandırmaktadır.

1958'de I. Hayn tarafından Almanca'ya tercüme edilmiş "Dede Korkut" kitabım vurgulayan şarkiyatçı, 1984'te Türk edebiyatçısı A. Binyazar'ın. H.May ile birlikte Dede Korkut bölümlerinden dördünü iki dilde münhasıran Türk ve Alman dillerinde hazırlayıp yayımladıkları hakkında bilgi verir.

Dede Korkut'u tahlil eden tercüme eden şerğşünes diyor ki: "A. Binyazar'a göre Dede Korkut reel bir şahsiyettir. O şenliklerde türkü söyler, hanlar hanını, kahramanları az sözle "gelimli-gidimli" dünya demekle güçlü akınlara hayali kanatlarından reelliğe döndürmüş, halkı kendi şerefini, inancını, vatanını koruyabilmesi, yaşasın ve yaşatsın, zayıfları korusun, dosta sadık olsun, kadınlara cemiyette azat yer versin diye yetiştirmiş."

Daha sonra tercüman-araştırmacı: Dede Korkut reel bir şahsiyettir. İslamı kabul ederken Türklerin Karakterini oğuzların hayat tarzı ile sıkıdan sıkıya bağlamıştır ki, Dede Korkut ve onun kahramanları bize Türk vatandaşlarının münhasırları gibi görünür. Bu halkın karakteri her ne kadar gürültülü ve kaba gözüksede bu gürültünün kan dökmek, baş kesmek hakkındaki konuşmalarının arkasından akıllı şaman ozanı Korkut duruyor, şen türküler çalıp ve büyük hanları, kahramanları az sözle "gelimli-gidimli" dünya demekle güçlü hücumların yüksekliğinden, elden ele geçen dünyanın gerçeğine döndürür" diyor.

Şmide, tercümede edebiliğe daha çok dikkat et-

tiğini, ancak böyle sözlerin manasını muhafaza ettiğini kaydediyor.

29. sayfadan 259. sayfaya kadar 1 takdim yazısı ve 12 bölümün Almanca tercümesi verilir. Sonra sözlerin izahı, istifade edilmiş eserlerin listesi yerleştirilmiştir. 267-268 sayfalarda tercümanın son sözü var. Burada A. Şmide şöyle diyor: Bu kitabın tercümesi benim için yaratılışımın zirvesidir. Umarım, bununla ben Türk dostlarımın bana olan saygısının küçük bir bölümünü ödüyorum."

Ben bu işi Balkan, Türkiye, Azerbaycan, Türmenistan, İran, Irak, Karakalpak, Kırım Tatarları, Volga, Başkurdistan, Çeçenistan ve başka Kafkasya, Orta Asya, Uygur müslüman Türklerine hediye ediyorum. Bu işimle müslüman olmayan Türkleri de, Yahudi Karaimleri, hıristiyan Gagauzları, Çuvaşları, Kuzey'de yaşayan hıristiyan ve Şaman Yakutları, Soğuk Sibirya'da budizm dinine inanan Türk topluluklarını selamlıyorum. Onların hepsi Dede Korkut'un evlatlarıdır.

Bu makalemizin sonunda, biz de milli medeniyetimizi dünyada gurur ve şerefle temsil eden "Kitabı Dede Korkut" bölümlerini yüksek sanatkarlıkla ve itina ile Almancaya tercüme den mühterem A. Şmide beyefendiye derin minnet duygularımızı bildiriyoruz. Aynı zamanda Almanca'ya çevrilmiş bu kitaptan istifade etmemiz için bize veren hürmetli alimimiz Prof. Süleyman Alyarova bu hayırlı ve nazik davranışından dolayı samimi teşekkür ve şükranlarımızı sunuyoruz.